

Norges Indskrifter med de ældre Runer.

Udgivne

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Sophus Bugge.

4de Hefte.

Christiania.

A. W. Brøgers Bogtrykkeri.

1898.

29. Vatn.

Literatur. Utrykt. Brev (med Tegning) fra I. Undset til S. Bugge, dateret Selven ved Agdenes 18 Juli 1874. — Bemærkninger om Indskriften af I. Undset, Christiania ⁷/₅ 87. — Tegning af Indskriften med Bemærkninger af Professor O. Rygh, Trondhjem ⁸/₇ 96. — Bemærkninger om Indskriften, nedskrevne af S. Bugge, tildels i Forbindelse med Prof. O. Rygh, Trondhjem 23 og 24 Juli 1898. Alt i Runearkivet i Christiania.

Trykt. Aarsberetning f. Foren. f. norske Fortidsmind. Bevaring f. 1874 S. 55 f. — Wimmer i Aarbøger 1874 S. 268 f. — Ingvald Undset: „Indberetning til direktionen for det kgl. norske videnskabers-selskab om en . . . antikvarisk undersøgelsesreise i sommeren 1874“, i Kgl. Vidsk.-Selsk. Skr. i 19de Aarh. VIII S. 24—30 (1875). — I. Undset i „Aarsberetn.“ f. 1875 S. 7—10. — Wimmer i Udsigt over det philol.-histor. samfunds virksomhed i 1876—8, S. 19. — S. Bugge i Aarbøger f. nord. Oldk. 1878 S. 69, 72. — K. Rygh i Det kgl. norske Vidensk.-Selsk. Skr. 1879, Trondhjem, S. 31. — Noreen *Altisl. u. altnorw. gramm.* ¹ (1884) S. 107 § 266 Anm. 1. — Stephens *Runic Monuments Vol. III* (1884), S. 115 f. (med Tegning), 396, 427. — Burg *Runenschriften* (1885) S. 139 f. — Wimmer hos Burg S. 155 f. — Heinzel i *Anzeiger f. deutsch. Alt.* XII S. 46 f. — Wimmer *Runenschrift* (1887) S. 225—227 (med Tegning S. 226), 304, 307. — Noreen i *Arkiv f. n. F.* VI (1890) S. 315. — Noreen i *Pauls Grundriss I* ¹ (1891) S. 420; I ² (1897) S. 521. — Noreen *Altisl. u. altnorw. gramm.* ² s. 266 nr. 46 og paa de i Registeret under *Rhoallr* nævnte Steder. — Stephens *The Runes* (1894) S. 44 Nr. 166.

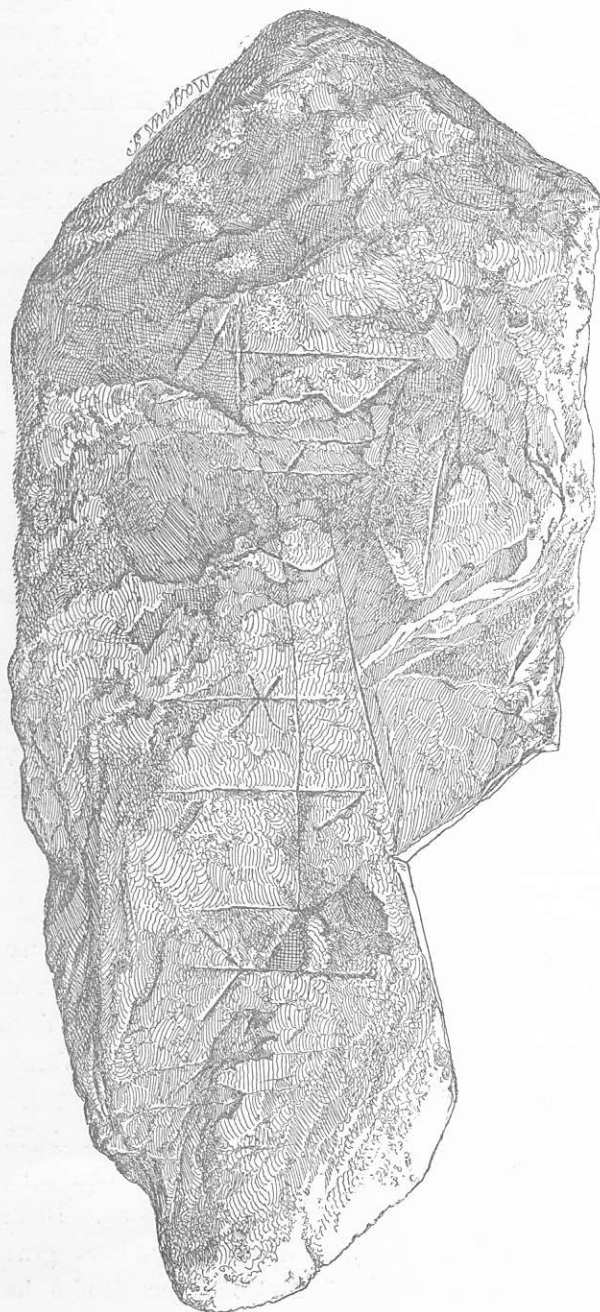
Grundlag for Behandlingen. Undersøgelse af Originalen i Forbindelse med Prof. O. Rygh, samt Papiraftryk, Photographi og de under *Literatur* nævnte Meddelelser.

Tegninger. S. 354 gjengives den hos Stephens *Run. Mon.* III 115 udgivne Tegning af Runestenen, laant af det kgl. nord. Oldskriftselskab i Kjøbenhavn. S. 355 meddeles Indskriften i Autotypi af et Papiraftryk, hvis Træk af Udgiveren er udfyldte med Blyant.

Runestenen er funden paa Gaarden Vatn (Matr. Gaards-Nr. 6), Værnes Sogn, Ørlandets Præstegjeld. Oplysning om den blev først erholdt paa Gaarden den 17de Juli 1874 af Ingvald Undset, hvem Finderen Jon Larssen Vatn gav fuld Besked paa de nærmere Omstændigheder ved Fundet. Nede mod Vandet er der under en Berghaus „Bengtsberget“ paa Gaardens Gjorder en Samling Gravhauger ei synderlig store; 4 lange og 1 rund. De 4 lange ligger i en Række efter hverandre fra øst mod vest. Syd for dem ligger den runde. I den næst-vestligste af disse Langhauger blev Runestenen funden i 1871 om Høsten. Denne Haug var 24 Fod lang, 9 Fod bred, 2—3 Fod høi. Jon havde begyndt at grave fra den vestlige Ende. Da han var kommen omtrent 5 Fod indover, stødte han paa Runestenen. Den stod stillet paa Kant i Haugen, med den Side, hvorpaa Runerne er indridsede, vendende ind mod Midten. Han bemærkede straks, at der

var indridset Tegn i Stenen, og tog den derfor med op til Gaarden. Ved Op-tagelsen af Haugen spaltedes Stenen i to omtrent lige tykke Dele; den ubeskrevne Halvdel lod Jon ligge, efter at have forvisset sig om, at der paa den ei fandtes Spor af Tegn. I Haugen fandt Undset i 1875 over dens Midte et Lag af større Stene, men forøvrigt intet af arkæologisk Interesse.

Stenen blev af Jon Larssen Vatn skjænket til det Trondhjemske Videnskabs-Selskabs Oldsamling, hvor den har Nr. 1397.

Den er en Helle af blød blaagraa Lerskifer. Den er af uregelmæssigt Omrids, indtil 81 Cm. lang, indtil 36 Cm. bred; nu kun 4—5 Cm. tyk, men førend, som anført, Underdelen spaltedes fra, var den vel omtrent dobbelt saa tyk.

Paa Grund af, at Stene af denne Art let kløves, er flere Stykker paa Indskriftsiden skallede af, hvorved flere af Runerne er blevne mindre tydelige.

Stenen har ifølge Undset visselig ikke været større; alene i Kanten oventil og til høire er efter ham et Stykke slaaet af, men han mener, at vi har Indskriften fuldstændig (se herom i det følgende).

I Hovedindskriften (a) er Runernes Høide 10—12 Cm. De har efter Prof. Rygh været indridsede med en Meisel, som har havt en smal Ende, eller med et lignende Redskab. De har oprindelig været tydelig og skarpt indridsede, saaledes som man kan se det ved de Runer, som er bedst bevarede.

Denne Indskrift a bestaar af 7 Runer, skrevne fra venstre mod høire.

Oventil er en Rammelinje, som dog ikke følger Indskriften helt til venstre, og som til høire

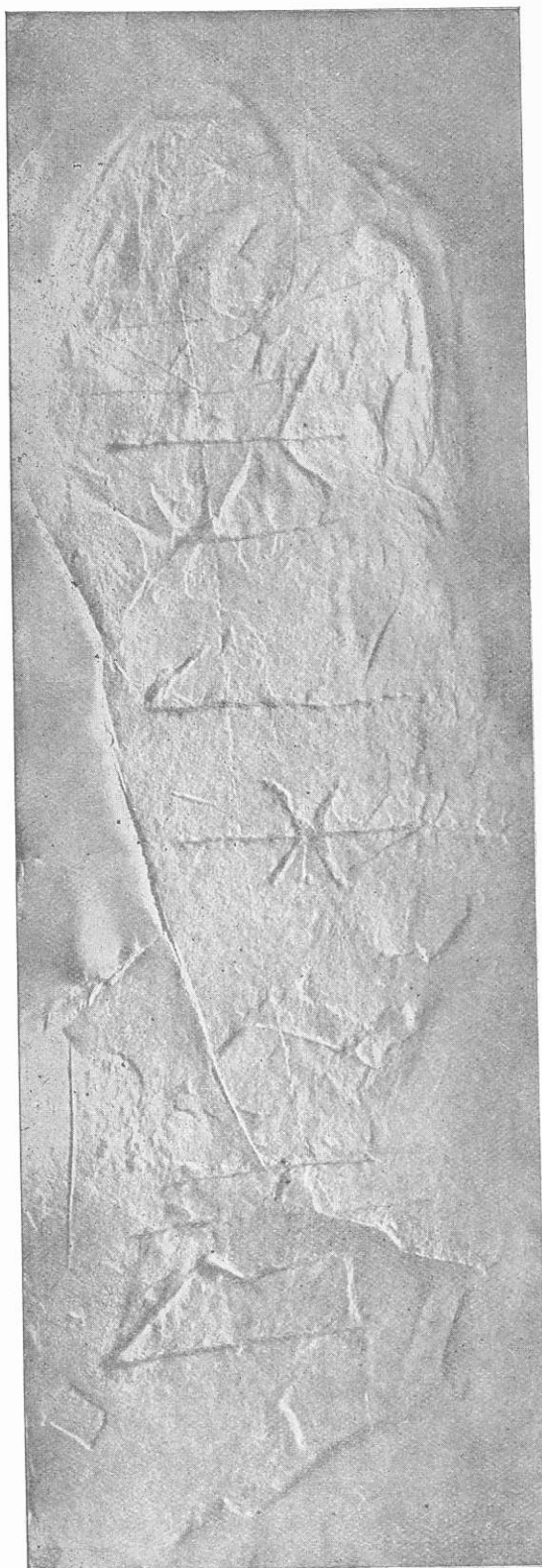
snart forsvinder, fordi et Stykke her er brudt ud af Stenen. Nedentil er ingen Rammelinje.

Rune 1 er sikkert og tydelig R r.

Af Rune 2 sees to nogenlunde lodrette og parallelle Stave. Paa Grund af Afskalling er venstre Stav ikke fuldstændig bevaret, navnlig er den paa Midten utydelig. Høire Stav er fuldstændig sikker, omend ei overalt tydelig, navnlig ikke oven-til. Den øverste bevarede Del af denne Stav har en svag Krumning til venstre. Venstre Stav gaar nu meget længere ned end høire. Undset har antaget en Tværstreg, skraanende ned til høire, mellem de to Stave paa Midten. Han bemærker 1887: „Af Tværstregen spores paa Midten tydelig Træk; ikke saa klar som paa Stephens's Tegning“. Men Rygh siger: „Nogen Tværstreg mellem disse to Stave findes ikke; hvad man har taget derfor, er en ved Afspringning fremkommen Afsats“. Jeg fandt det muligt, at der her har været en mod høire nedad skraanende Tværstreg, men efter Trækkene syntes mig det modsatte ligesaa muligt.

Undset har læst Rune 2 som N h¹⁾, hvilket efter Trækkene synes mig tilstedeligt og af sproglige Grunde rigtigt. Rygh er tilbøielig til at læse Rune 2 som N u. Runen vilde som u være usædvanlig smal i Forhold til sin Høide.

1) Undset skriver 18 Juli 1874, Dagen efter Runestenens Fremkomst: „2den rune anser jeg ogsaa som sikker; den venstre stav er dog noget dunkel paa midten, da der er afskallet et stykke; det samme gjælder om tværstregens venstre ende og dens forbindelse med denne stav“.

Rune 3 har I. Undset 1874 og 1887 læst som X O . Han erklærer 1887 for sikkert Partiet straks ovenfor og nedenfor de to Staves Skjæringspunkt og Midtpartiet af venstre Stav. Om den kantede høire Stav siger han, at den „er ganske vist Kanten af Afskallingsparti, men Afskallingsens Grænser er bestemt ved Trækket der og mærkes i Kanten“¹⁾. Prof. Rygh bemærker: „Jeg tror ikke paa den formentlige Rune 3 (X). Der er noget, der ser ud som høire Halvdel af denne Rune, men jeg kunde med bedste Vilje ikke taxere det for andet end en Afsats. Det eneste, som her bliver levnet til Støtte for X , bliver altsaa Muligheden af, at Afspringningen har faaet en Kant af dette Omrids, fordi denne Rune var hugget her. Det maa dog bemærkes, at hvis her har staaet X , vilde Runens Top have staaet paa-faldende lavt i Forhold til de andre Runer“. Jeg holder det med Undset for sikkert, at her har været ridset X O . Runen er ikke lavere end følgende Rune. Jeg troede sikkert at se svage Spor af venstre Stavs Midte og lidt af venstre Stav straks nedenfor de to Staves Krydsningspunkt. Det nederste af begge Ben er fuldstændig forsvundet. At ingen Rune her skulde have være ridset, synes mig uantageligt ogsaa af den Grund, at den efter Rune 2 følgende Rune da blev adskilt fra hin ved altfor stort Mellemrum. Og denne Indvending kan ikke fjernes ved den Antagelse, at Rummet nærmest efter Rune 2 dengang, da Indskriften blev ridset, var ved Afskallinger blevet gjort uskikket til der at ridse en Rune. Thi Afskallingerne ved Rune 6 og andensteds paa Indskriftfladen vise sig at være yngre end Indridsningen. Og hvis et saa bredt Rum her havde været uskikket til der at ridse en Rune, vilde man vistnok overhoved ikke have valgt Stenen til Runesten. Endelig tale sproglige Grunde, som jeg i det følgende skal søge at vise, imod den Antagelse, at her ikke skulde have været ridset en Rune.

Rune 4 adskilles fra foregaaende ved et noget større Mellemrum end det, som ellers adskiller Runerne paa Stenen. Grunden hertil er vel den, at det mellemliggende Parti, som er noget ophøiet, ikke har frembudt bekvem Flade til Indridsning. Ingen Rune synes her at være udslettet ved Afskalling²⁾. Rune 4 er sikkert og tydelig X A . Rune 5 er ligeledes ganske tydelig I I .

Af Rune 6 ser man nedentil tydelig en ret Stav; jeg kan følge denne opad til lidt ovenfor nederste Spids af Kvisten paa Rune 5. Staven staar paa-faldende nær ind til Rune 7 og er lidt krummet mod høire nedentil. Om Runen har havt Kviste oventil, kan nu ikke sees, da flere Stykker her er afskallede.

Rune 7 er aldeles tydelig A R .

Den hele Indskrift *a* læser jeg altsaa med Undset og Wimmer R H X * I * A . Rune 6 har Undset og Wimmer udfyldt I t . Dette holder jeg for rigtigt. Man tør ikke tænke paa, at Runen har været F f , thi Staven af Rune 6 staar for nær Rune 7 til, at Rune 6 kan have været F .

1) Undset skriver 18 Juli 1874: „3die rune er den, som jeg med størst spænding og nøiagtighed har undersøgt, da den har lidt mest. Aldeles sikker er kun vinkelen til høire; det samme tør jeg og tro om topvinkelen nedentil. Øverste og venstre del er derimod ganske afskallet; nogle antydninger af trækkene tror jeg dog at kunne skimte“.

2) Jeg vover ikke at formode, at Runen P w her oprindelig skulde have været ridset, men være forsvunden ved Afskalling.

Indskrift *a* har altsaa, som jeg med Undset og Wimmer antager, været

R H ✕ * † † †
r h o a l t r,

d. e. det oldnorske Mandsnavn *Hróaldr* i Nominativ¹⁾.

Vatn-Indskriften *a* er i palæographisk Henseende vigtig derved, at den kan betegnes som en Overgangs- eller Blandings-Indskrift. Den har den for den længere Række særegne Rune for *o*, der er opgivet i den kortere Række.

Paa den anden Side har Vatn-Indskriften *a* en Eiendommelighed, ved hvilken den bestemt adskiller sig fra de med den længere Rækkes Runer skrevne Indskrifter og slutter sig til den kortere Rækkes Skrift. Mandsnavnet *Hróaldr* kan her nemlig ikke have været skrevet med Runen *d*, uagtet denne brugtes i den længere Rækkes Skrift, men maa have været skrevet med Runen *t*, der i den kortere Rækkes Skrift regelret bruges til Betegnelse af Explosivlyden *d*. Paa et lignende Overgangstrin staar Indskriften paa Sølvesborg-Stenen i Bleking. Denne har Runen *p w*, som hører til den længere Række, ** a*, men *†* som Tegn for Udtalens *d*.

Fremdeles kan fremhæves, at Runen *h* paa Vatn-Stenen endnu har 2 rette Stave (der staa temmelig tæt ved hinanden). Denne Runeform (som maa forudsættes for Sølvesborg-Stenens Skriftform) holdt sig ogsaa i Danmark og i Sverige i den kortere Runerække ind i Begyndelsen af 9de Aarhundred. Indskriften paa den norske Gimsø-Sten, der er skreven med den kortere Rækkes Runer og som vel kan være fra omkring Aar 800 eller lidt senere, har for *h* baade Formen med 2 rette Stave og Formen med 1 ret Stav. Formen for *h* med to rette Stave findes fremdeles (i Accus. *hruq*) i den med den kortere Rækkes Runer skrevne Kirkebø-Indskrift fra Færøerne, som har *†* for *r* og *†* for *g* (Wimmer Runenschrift S. 311 f.).

Om ** a* paa Vatn-Stenen skal i det følgende tales.

Paa Vatn-Stenen har *r* ikke den ældre Form *Y* med Kvistene opad, men den senere *†* med Kvistene nedad. Om Forekomsten af denne Form i Indskrifter med den længere Rækkes Runer se Norg. Indskr. I 54, 235, 288. Sammenlign i det følgende Tveito-Indskriften fra Dal Sogn, Tinn Pgd.

I den norske Form af den kortere Rækkes Skrift bliver *†* i Betydning *r* tidlig ubrugelig. I norske Indskrifter fra den kristne Middelalder betyder *†* *y*. *† r* findes endnu paa Valby-Stenen fra Tjølling, Larviks Fogderi (Norg. Indskr. I 84). Sandsynlig (om end ikke sikkert) paa Gimsø-Stenen. En Form for *r*, som

¹⁾ Prof. O. Rygh er tilbøielig til at læse: *rua[l]†r*. Denne Læsning kan jeg ikke tiltræde, dels fordi den, som i det foregaaende sagt, ikke synes mig at stemme overens med Sporene paa Stenen, dels af palæographiske og sproglige Grunde. Det synes mig ikke antageligt, at en Indskrift fra Ørlandet, der har *** og *†* (se i det følgende) som *a*-Runer og *†* som *r*-Rune, skulde kunne have Navnet *Hróaldr* skrevet med *ru*. Thi saa langt tilbage i Tiden kan *hr*- i Fremlyd her ikke i Udtalen være faldt sammen med *r*. Vi har *hr*- i langt senere norske Indskrifter, af hvilke en endog fra Østlandet: *hríkaríki* paa Alvstad-Stenen paa Toten; *hrabisun* paa Skaalevold-Stenen fra Vanse, Lister og Mandals Amt.

er opstaaet af **Λ** ved Forkortning, forekommer paa Bjørneby-Stenen fra Degernes i Smaalenene, som har Indskrift af Røk-Indskriftens Typus.

Jeg fremhæver endnu, at Navnet paa Vatn-Stenen i Nominativ er skrevet med Runen *yr*, ikke med *reid*, uagtet Lyden *d*, betegnet ved Runen *t*, gaar foran. Ligeledes er paa den vel omtrent samtidige Tveito-Sten fra Dal Sogn, Tinn Pgd., skrevet **taitr**, d. e. Mandsnavnet *Teitr* (se i det følgende). Paa Bjørneby-Stenen fra Smaalenene, paa Flemløse-Stenen, Fyn, og paa Örja-Stenen, Skaane, *stgr* „staar“; i Runverser Nr. 76 (Sødermanland) *austx*. Men i de fleste danske og svenske Indskrifter fra omkring c. 900 og senere er **Λ** efter Dentaler gaaet over til **R**. Bjørneby-Stenen har *alkgr* (med *reid*-Runen), d. e. *alkændr*, efter *stgr*.

Paa Vatn-Stenen er skrevet **rhoaltr** med **rh**. Paa gamle danske Runestene med den kortere Rækkes Runer forekommer ligeledes *rh* i Fremlyden: *rhulfr* Helnæs, *rhafnuka* Læborg; jfr. *ruhalls* Snoldelev. Da Navnet paa den i Helnæs-Indskriften nævnte Person er paa Flemløse-Stenen skrevet i Accus. *ruulf*, og da det i Læborg-Indskriften nævnte Personnavn er skrevet *rafnuka* paa Bække-Stenen **a**, synes det rimeligt, som Wimmer (Runenschrift 339) formoder, at **rh** betegner en Lyd, der historisk ligger imellem den urgermanske Lydforbindelse *hr* og det senere *r*, nemlig det stemmeløse *r* (enten alene eller fulgt af et stemt *r*), saaledes som dette nu høres i Islændingernes Udtale, hvor de skrive *hr*.

Navnet *Hróaldr*, **rhoaltr** maa i urnordisk Form tidligst have lydt **hrōfuwaldar* d. e. den lovpriste Hersker. Denne Form gik over til **hrōdwaldx*; denne igjen til **hrōwaldx*. Foran Vokal i Indlyd blev endelig regelret *ōw* til *ō* som i oldn. *prændir* af **prōendix*, jfr. ags. Dat. plur. *prōwendum*. Saaledes opstod Formen *Hróaldr*. Paa tilsvarende Maade er *Hrólfr*, *Hróulfr* opstaaet af **hrōfuwolfax*. Hvor tostavelser Former paa *-u-* med lang første Stavelse forekom som første Sammensætningsled, er *u* blevet synkoperet i første Halvdel af 8de Aarhundred. Se mine Bidrag til den ældste Skaldedigtningens Historie S. 16 f.

Det maa mærkes, at Indskriften har **rhoaltr**, ikke **-aldar**. Stammens udlidende *a* er faldt bort foran Nominativmærket **a**. Dette *a* er endnu bevaret i **eirilar hrorar** By (c. 650), men er faldt bort i **haþuwulafR** Istaby, **haþuwolafR** og **hariwolafR** Stentofta; som det synes, ogsaa i **þlsklR** (d. e. *Angilaskalkx*?) og **huiþR** (d. e. *husingx*?) Fonnaas (Norg. Indskr. I 62—64, 68 f.) og i **aihuþrowR**? Myklebostad B (Norg. Indskr. I 335). Fremdeles i **taitr** paa Tveito-Stenen i Dal Sogn, Tinn Pgd. (fra c. 750?). Paa Upsala-Øksen har jeg læst Navnet **isarn** i Nominativ (Norg. Indskr. I 174); denne Form maa være opstaaet af **isarnR*, **isarnar*.

Til høire for Hovedindskriften, som ender med **Λ**, er der paa Vatn-Stenen flere Runer, som er meget svagere, grundere og utydeligere end de foregaaende og som allerede fra Begyndelsen af maa have været dette. Denne Del af Indskriften, hvilken jeg betegner som *b*, blev i 1874 slet ikke iagttaget af Undset,

medens han om disse Streger i 1887 skriver: „Vel uden Betydning“¹⁾. Jeg blev opmærksom paa dem allerede, da jeg første Gang saa Stenen. Den Tegning, som jeg har omtalt Norg. Indskr. I, 84 øverst og Anm. 1, er af disse Runer paa Vatn-Stenen (og ikke, som jeg dengang troede at mindes, af Indskriften paa en Sten i et svensk Museum).

Den 23de Juli 1898 blev disse Runer undersøgte af Prof. O. Rygh og mig i Forening. Den følgende Beskrivelse er nedskreven efter Samraad med ham.

Første Rune er sikkert F f. Runestaven begynder næsten ligesaa høit oppe som A (a Rune 7). Staven af F gaar ned til høire Kvist af A , som den berører; Staven synes ikke at have været fortsat nedenfor denne Kvist.

Anden lodrette Stav (*b* Rune 2) begynder ligesaa høit oppe som første, men gaar meget længere ned end A . Stavens nederste Del krummer sig mod høire. Paa Midten er megen Afskalling, hvorfor Staven der er usynlig. Paa Midten er ingen sikre Kviste. Runen har ikke været K , som i min Tegning Norg. Indskr. I 84. Men til høire oventil er der, som det ser ud til, to nær ved hinanden staaende, nedad skraanende Kviste, af hvilke den øverste synes at udgaa fra den rette Stav lidt nedenfor Toppen. Derfor synes *b* R. 2 at maatte læses som F a .

Tredje Stav er oventil meget svag. Den synes dog at have begyndt omtrent ligesaa høit oppe som anden Stav. Den gaar endnu længere ned end anden Stav, lige til Stenens nedre Kant. Dens allernederste Del er krummet mod høire.

Fra tredje Stav gaar et godt Stykke ovenfor Midten (omtrent i Linje med Udgangspunktet for nederste Kvist paa F) en Streg eller Indhuling ud, som skraaner nedad mod høire. Men denne Streg ser snarest ud til at være tilfældig. Hvis dette er rigtigt, skulde *b* Rune 3 være I i .

Fjærde Stav er kun synlig i sin nederste Del. Hvor langt den har gaaet op, kan ikke sees. Sandsynlig har den ikke strakt sig saa langt op som den foregaaende Stav, fordi Stenen nedentil og oventil smalner af til høire. Nedre Ende rækker ialfald nu ikke saa langt ned som den foregaaende Stav, da Stenens nedre Kant ved 4de Stav er høiere oppe.

Til høire for Staven er der en Skraastreg. Denne Skraastreg synes at være ridset. Prof. Rygh antager, det maa benegtes, at den har været fortsat indtil 5te Stav. Han bemærker, at som Resterne af *b* Rune 4 nu ser ud, kunde man antage den for I n , hvis Skraastreg ikke, ialfald nu, har efterladt noget Spor af Fortsættelse til venstre for Staven. Ogsaa jeg antager efter Trækkene paa Stenen dette for muligt; men jeg holder paa den anden Side ogsaa andre Læsninger for mulige. Ved Betragtning af Papiraftryk synes det mig overveiende sandsynligt, at 4de og 5te Stav har dannet Runen I u .

Af femte Stav sees kun Spor, mest ved Midten.

¹⁾ Disse Runer omtales ikke af Wimmer.

Til høire for femte Stav kan der have staaet én Stav til. Prof. Rygh tror, at der ikke kan have staaet flere Stave end én, forudsat at Stenen ikke i denne Ende har lidt en større Beskadigelse, efter at denne Del af Indskriften blev indridset. Jeg finder det mindre sandsynligt, at Stenen til høire har lidt nogen større Beskadigelse, efterat Indskriften er bleven indridset.

Hermed er den efter Samraad med Prof. O. Rygh nedskrevne Beskrivelse af Indskrift *b* afsluttet.

Indskrift *b* synes altsaa at være: $\mathfrak{F} \mathfrak{I} (-^1)$ *fai-*, medens det er usikkert, hvorledes det følgende skal læses. I *fai-* har vi vel sikkert en Form af det i Indskrifter hyppig forekommende Verbum, som har betydet „skrive“ og som i historisk Oldnorsk heder *fá*. Dets Præteritum heder i 1ste Ps. sg. Indic. *faihido* paa Stenene fra Einang og Sandve (se i det følgende). Den gamle Form *faih-* tør jeg ikke forudsætte paa Vatn-Stenen. Nærmest ved dennes Form staaer *faiþi* (med \mathfrak{F} for *a*) paa Skee-Stenen fra Bohuslen (I, 84).

Først blev *ai* foran *h* til *ā*: *fah-*. Derpaa faldt *h*, der udtaltes som Aandedyd, ud mellem de to Vokaler *ā* og *i*. Hvilken Form af dette Verbum vi har paa Vatn-Stenen, er uvist. Se i det følgende.

Jeg finder det overveiende sandsynligt, at Indskriften *b* er indridset af samme Person som den dybere indridsede Indskrift *a* til venstre, hvad enten det har været samtidigt eller ikke. Det synes mig rimeligst, at Runeristeren ikke fra først af har havt til Hensigt at indridse \mathfrak{F} og de derefter til høire følgende Runer. Herfor taler den Omstændighed, at der er levnet saa knapt Rum til Indskrift *b* og at \mathfrak{F} er ridset ind paa \mathfrak{A} .

Ogsaa paa Tørvik-Stenen B er endel af Runerne (her dels foran, dels efter de andre) ridset langt finere og grundere end de tydelige Runer, men, som jeg har formodet, af samme Person som disse. Se I 284—287, 289, 292—294.

I *fai-* er *h* faldt bort mellem to Vokaler. Dette henviser til forholdsvis sen Tid. Endnu paa Aagedal-Bracteaten, som jeg har sat til c. 675, findes sandsynlig *fahd* d. e. *fahide* og *uha*; paa Fyrunga-Stenen fra c. 675—700 *fahi*. Odemotland-Indskriften fra c. 675—700 har *uha* og *uhn*, d. e. *uhan*. Men ved Siden deraf har Aagedal-Indskriften *tiade*, som efter min Formodning er opstaaet af **tēhōde*; Odemotland-Indskriften *ue* d. e. *wē*, af *wīha*; Fyrunga-Indskriften efter min Læsning og Tolkning *wea* (Arkiv XIII 342, 357); Bjørketorp-Stenen *spa* = oldn. *spá* af *spāhu*.

Det næstældste Exempel, hvori *h* er faldt bort mellem to Vokaler i Verbet *fá*, er *fþipi* paa Skee-Stenen.

Medens det korte *a* i *rhoaltr* er betegnet ved \mathfrak{A} (*ár*-Runen), er det lange *a* i *fai-* betegnet ved \mathfrak{F} *a* (*óss-* eller *ansuz*-Runen). Denne Adskillelse forekommer i ingen anden Indskrift. Paa modsat Maade adskilles de to Runer paa Skääng-Stenen og paa Fonnaas-Spænden (Norg. Indskr. I 64, 70 f.), hvor *ár*-Runen betegnet langt *a*. Dette er den ældre Brug, som Runernes Navne vise. Paa

¹⁾ Herved berigtiges min tidligere, S. 84 meddelte Afskrift $\mathfrak{F} \mathfrak{A} \mathfrak{H} \mathfrak{I}$.

Istaby-Stenen betegner *ár*-Runen et fuldt *a*, *ansur*-Runen et reduceret *a*. Her er altsaa *ár*-Runen gaaet over til at blive den egentlige *a*-Rune. Det samme er i endnu høiere Grad Tilfældet paa Stentofta-Stenen, hvor *ansur*-Runen kun er brugt en eneste Gang, i Ordet *niuhþ* i Linje 2, hvilket i Linje 1 er skrevet *niuh**. Vatn-Stenens Skrivebrug staar paa et oprindeligere Trin end Istaby-Stenens, forsaavidt som *ansur*-Runen her (som endnu paa Skee-Stenen) i *fai-* er brugt som Tegn for et fuldt *a*.

Oprindeligere end Skriftbrugen paa Stenene fra Istaby og Stentofta er ogsaa den, som vi finde paa Fyrunga-Stenen, hvor *þ* er den regelrette *a*-Rune (i *fahi* for langt *a*), men hvor ** A* findes én Gang brugt for langt *a*, i Ordet *toa* (Arkiv XV 143, 145).

Paa Bjørketorp-Stenen forekommer slet ikke Runen *ansur* eller *óss*, medens ** A* her er den eneste *a*-Rune (brugt baade for *ā*, *ǣ* og for Halvlyd af *a*). Endelig blandt den længere Rækkes Runer paa Røk-Stenen betegner, ligesom i Indskrifter med den kortere Rækkes Runer, *ansur* eller *óss* nasalt *a*, medens *ár* betegner ikke nasalt *a*; se min Afhandling om Røk-Stenen og Fonnaas-Spænden S. 100—102. I Norge finde vi Formen ** A* ogsaa paa Tveito-Stenen; se i det følgende.

Vatn-Stenen er, som saa mange andre Indskrift-Stene med den længere Rækkes Runer, fundet stillet inde i en Gravhaug, og jeg sér ikke tilstrækkelig Grund til at betvivle, at dette var dens oprindelige Bestemmelse. Efter sin Form og Størrelse synes den ikke at kunne være en Mindesten, bestemt til at reises i fri Luft.

Stenen var stillet saaledes, at Indskriften vendte nedad. Ligeledes var Aarstad-Stenen stillet saaledes, at Indskriften vendte indad mod Gravkammeret (Norg. Indskr. I 228). Elgesem-Stenen blev funden i en Gravhaug liggende med Indskriftsiden nedad.

Saalænge man paa Vatn-Stenen læste alene Mandsnavnet *rhoAltr* i Nominativ, maatte man finde det naturligt, at dette var Navnet paa den døde Mand, hvis Grav den deri satte Runesten skulde mærke. Om Indskrifter, som alene indeholder et Person-Navn i Nominativ, hvilket har været opfattet som den Dødes Navn, se Norg. Indskr. I 223, 277, 280. Berga-Stenen i Södermanland har to Navne i Nominativ, skrevne adskilt fra hinanden. Disse synes at maatte være Navnene paa de to Døde, som har hvilet under Stenen.

Men nu har vi seet, at Vatn-Stenen efter *rhoAltr*, som har været skrevet med tydelige Runer, har med langt finere og utydeligere Træk flere Runer, af hvilke de første er *fai-*. Hvad er Meningen af disse utydelige Runer? Man kunde tænke sig Muligheden af, at den Dødes Navn *rhoAltr*, hvori Runerne har været tydelige, er skrevet først og at Runeristeren derpaa i de til høire fint indridsede Runer har nævnt sig selv som den, der har skrevet Navnet *rhoAltr*. Ved denne Opfatning er der dog den Betænkelse, at det da er vanskeligt at paavise Runeristerens Navn. Jeg nærer Betænkelse ved at forstaa *fai* som Præs. Indic. 1ste Ps. sg. „jeg skriver“ (jfr. *fahi* Fyrunga, se Arkiv f. nord. Filol. XV 143) og ved at søge Runeristerens Navn i de følgende Runestave.

Hvis derimod de med finere Træk skrevne Runer kun indeholder en Form af et Verbum for „skrive“, da kan *rhoaltr* ikke være den Dødes Navn, men maa være Runeristerens Navn. Da vil den Dødes Navn slet ikke findes paa Stenen. Dette er Tilfældet paa Einang-Stenen (Norg. Indskr. I 84 f.), der dog ikke, som Vatn-Stenen, er sat inde i Graven, men reist i fri Luft paa Graven. Den Dødes Navn synes ogsaa at mangle i Indskriften paa Valby-Stenen, som er funden inde i en Gravhaug og som har Indskrift med en gammel Form af den kortere Rækkes Runer (Norg. Indskr. I 84, 87). Det er herved at mærke, at alle tre her nævnte Indskrifter har en Form af Verbet *fá* „skrive“.

Jeg holder den sidst nævnte Opfatning for den rette og tror, at Vatn-Indskriften i sin Helhed bør læses

RHØ*↑↑A YFID
rhoaltr faiu

„jeg Roald skriver (dette)“.

Ogsaa Prof. Alf Torp tror paa Papiraftryk at se, at sidste Rune har været *u*. Med Hensyn til Brugen af Præsens kan sammenlignes *fahi* paa Fyrunga-Stenen og Norg. Indskr. I 334 f. Ligesom i Einang-Indskriften er „jeg“ her ikke udtrykt ved et særskilt Ord. Formen *faiu* er ved sit *u* ensartet med *wiju* Kragehul „jeg vier“ og er derved oprindeligere end *fahi*; jfr. Arkiv XV 144. *faiu* har enten været udtalt som trestavelser **fai/jju* eller som tostavelser *faju*. Urnordisk stemmer her ved sit *-u* i Præs. Indic. 1 Ps. Ental overens med Oldhøitysk (f. Ex. *wāniu*) og Oldsaksisk (f. Ex. *hebbiu*) i Modsætning til *-a* i Gotisk (f. Ex. *sōkja*). Det samme Vokalforhold viser sig i Nominativ af Hunkjønssammer paa *-ō*, se *minu liubu* Opedal.

Runeristeren har vel bagefter tilføiet Ordet „jeg skriver“ (hvad der fra først af ikke synes at have været hans Hensigt), for at Navnet ikke skulde misforstaaes som den Dødes Navn.

Wimmer (Runenschrift 304) henfører Vatn-Stenen til c. 700 (725).

Paa Grund af, at Indskriften sandsynlig har havt *↑* for Udtalens *d*, samt paa Grund af Sprogformerne *rhoaltr* (af **Hrōþuwaldan*) og *fai-* (af *faihi-*) kunde den mulig endog sættes saa sent som til c. 725—750, omend det af mig formodede *faiu* ved sit *-u* er oprindeligere end Fyrunga-Stenens *fahi*.

Vatn-Stenen er vigtig, fordi den er fra en Overgangstid, fra hvilken vi har meget faa Minder om Skrift og Sprog bevarede.

Undset undersøgte i 1875 de øvrige Hauger paa Vatn og slutter deraf, at der i den ene af dem fandtes Klinknagler, at denne var fra den yngre Jernalder (Aarsber. for 1875 S. 7—10).